

Ruijan suomalaisten elämää

K. M. WALLENIUS *Miesten meri*. Kuvittanut Erkki Tanttu. Kustannus-osakeyhtiö Otava. Helsinki 1952. 356 sivua.

Kun Virittäjän toimitus tarjosi esiteltäväkseni kenraali Walleniuksen upea-asuisen »Miesten meren», tartuin tehtävään halukkaasti. Olinhan juuri omakohtaisesti kansanperinteen tallennusmatkallamme saanut nähdä varhaisiä väriloistosen Lapin ja jylhän mahtavan Ruijan tuntureineen ja vuonoineen. Olin saanut — tosin vain rannalta — katsella Jäämerta, tätä »armotonta ja armoitettua miesten merta». Kahden viikon aikana minulla oli ollut tilaisuus kuulla tämän karun maan ja kovan meren suurien asiantuntijoiden, suomalaista syntyperää olevien Jäämeren kävijöiden kuvauksia jännittävistä pyyntimatkoistaan kaukaisille jäätiköille. Ruija oli ottanut lumoihinsa, kaikki sitä koskeva kiinnostus.

Päivälehtien johtavat arvostelijat ovat jo yksimielisesti tunnustaneet »Miesten meren» ansiot. He ovat ylistäneet teoksen miehekästä tyyliä, sen mestarillista meren, tunturien ja niiden miesten kuvausta, sen asiatietojen valtavaa määrää. Käsitakseni mukaan tämä pitää täysin paikkansa: kenraali Wallenius, Jäämeren ja Lapin kävijä sekä tuntija on tällä kuusi novellia käsittävällä teoksellaan valloittanut kaukaisia aapoja myöten Ruijan meren ja Pohjan tunturit kaunokirjallisuudellemme. Kirjasta on tekijänsä toivon mukaisesti tullut kunnianteko niille rohkeille suomalaisille miehille, jotka ovat uskaltaneet Jäämerestä jokapäiväisen leipänsä ottamaan.

Teoksen novelleista laajin — runsaasti puolet koko kirjasta — on nimeltään »Harakka-Antti lähtee Itä-

jäihin», jännittävä kertomus pyyntialus »Inkerin» neljä kuukautta kestäneestä matkasta Vuoreijasta kaukaiseen Öystäjähän ja takaisin Vuoreijan haminaan. Tällaisen lähes romaanin mittaisen Jäämeren novellin luominen vaatii kirjoittajaltaan paitsi todellista kirjailijan lahjakkuutta myös omakohtaisesti koettua ja hankittua asiantuntemusta. Näiden tärkeiden avujen runsauden lukija saattaa ilomielin sivulta todeta. Novelliin on sovitettu myös melkoisesti — kuten paikallaan onkin — Ruijan muisteluksia: memooraatteja ja tarinoita meriraukoista, pyyntimatkoilla koettuja erikoislaatuista tapauksia, Ruijaan saapumisen historiaa ym. kansanperinnettä, mikä erityisesti kiinnostaa tämän kirjoittajaa. Tällöin saattaa tehdä huomion, joka on syytä ottaa tässä tieteellisessä aikakauskirjassa esille. Olen nimittäin päätenyt käsitykseen, että tämän novellin kaikki ns. kansanperinneaines on peräisin Samuli Paulaharjun vuonna 1928 ilmestyneestä teoksesta »Ruijan suomalaisia». Samuli Paulaharju teki elämänsä väkevinä vuosina 1925—27 kolme matkaa Ruijaan, josta hän talletti valtaisan määrän Ruijan suomalaisten historiaa, tarinoita, uskomuksia, kansatiedettä. Tämän haastattelemalla keräämänsä aineksen pohjalta Paulaharju julkaisi mm.» Ruijan suomalaisia» -teoksensa, Ruijan tietouden ehtymättömän aarreaitan. Siinä on paljon selkeätä asiatietoa, mutta siinä on kohtia ja lukuja, joissa tulee esiin kirjailija Paulaharju, omalaatuisen tyylin mestari, joka on saanut alkuaan karusti kerrotun kansantari-

nan ja tapahtuman elämään, joka on oman luovan henkensä hehkussa muovannut vaatimattomista aineksista taidetta, jäljittelemätöntä taidetta. Ei toki ole tuomittavaa — päinvastoin —, että kaunokirjailija käyttää hyväkseen jo kerättyä kansanperinnettä, mutta sen on silloin oltava alkuperäistä, arkiston kokoelmiin sellaisenaan talletettua tai tieteilisesti toimitetuissa aineskokoelmissa julkaistua. En pääse vaikuttelmasta, että muuten niin aidon Harakka-Antti -novellin kansanperinneainekseen pohjautuvista kohdista heijastuu liian selvästi tyylitaituri Paulaharju.

En ole tästä näkökulmasta mitenkään yksityiskohtaisesti tutkinut kenraali Walleniuksen teosta, mutta jo esim. seuraavat kohdat ovat saaneet minut väitteestäni vakuuttuneeksi: Walleniuksella s. 265 (lapsikaupasta) Paulaharjulla s. 289; W. 266 (matkasta Ruijaan) P. 288, 284; W. 268 (Mikon Matin matkasta — tosin lainausmerkeissä, mutta ei sanatarvasti lainattuna) P. 281; W. 294 (tietoja Barentsin päiväkirjasta) P. 421; W. 298 (kasku Alattion Postista) P. 435; W. 304 (harppuneeri Tepsan venekunnan tuhosta) P. 422—3 (P. kertoo saman Holman venekunnasta); W. 308 (harppuneeri

Jussi Persan tapaus) P. 423; W. 308 (kippari Kyrön tapaus) P. 423; W. 310—14 (muistelukset meriraukoista) kaikki samat P. 390—1, 388, 392, 373, 374, 376—7, 385; W. 335 (luolan kuvaus) P. 436. Silmäni ei ole osunut yhtään memoraattia tai tarinaa, jota ei olisi Paulaharjulla. Kun kenraali Walleniuksella varmasti on ollut tilaisuus sellaisiakin kuulla, ihmetyttää, miksei hän ole lisännyt joitakin myös omasta takaa. Kuntässä ei ole tilaisuutta eikä syytä esittää mainitsemiani kohtia rinta rinnan, tähdennän vielä erikoisesti, etten väitä kenraali Walleniuksen plagioineen Paulaharjua, vaan käyttäneen hänen teostaan lähteenä siten, että asia ja aihe on selvästi sama ja että Paulaharjun sana- ja ilmaisuvarastoakin selvästi heijastuu. Ruijan miesten kieli on karua, maalaillevia kielikuvia tyystin välttelevää, Paulaharju sen sijaan niitä käyttelee, ja samoin tekee Walleniuskin (esim. kuvauksessaan mursunpyynnistä, s. 302—5).

Kuulun kuvittajamme Erkki Tanttun piirrookset ovat mainioita. On ihailten ja ihmetellen todettava, miten aidosti ja täydellisesti hän on, harppuunanaan vain piirrin, tavoittanut Jäämeren miljöön.

LAURI SIMONSUURI